

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України



АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ:

**Збірник наукових праць Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України**

Том VI

ПСИХОЛОГІЯ ОБДАРОВАНОСТІ

Випуск 14

**Київ-Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
2018**

Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Том VI: Психологія обдарованості. – Випуск 14. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. – 436 с.

Головний редактор:

дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор **С. Д. Максименко**

Заступник головного редактора: дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор **Н. В. Чепелєва**

Відповідальні секретарі: канд. психол. наук, ст.н.с. **Н. В. Слободяник** (друкована версія), канд. психол. наук, ст.н.с. **О. Л. Вернік** (електронна версія)

Редакційна колегія:

Моляко В. О., дійсний член НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Балл Г. О.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Карамушка Л. М.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Смульсон М. Л.**, член-кореспондент НАПН України, доктор психол. наук, професор; **Кокун О. М.**, доктор психол. наук, професор; **Максимова Н. Ю.**, доктор психол. наук, професор; **Москаленко В. В.**, доктор філос. наук, професор; **Піроженко Т. О.**, доктор психол. наук, професор; **Швалб Ю. М.**, доктор психол. наук, професор; **Музика О. Л.**, канд. психол. наук, професор; **Кісарчук З. Г.**, канд. психол. наук, ст.н.с.; **Терещук А. Д.**, канд. психол. наук, ст.н.с.

Члени міжнародної редакційної колегії:

Антон Фабіан, професор, доктор габілітований, завідувач кафедри соціальної роботи, Університет Павла Йозефа Шафарика в Кошицях (Словаччина); **Марек Палюх**, професор надзвичайний, доктор габілітований гуманітарних наук, завідувач кафедри соціальної педагогіки в Інституті педагогіки Жешівського університету (Польща); **Євген Глива**, професор, доктор філософських наук з психології, іноземний член НАПН України, (Австралія); **Роман Трач**, професор, доктор філософських наук, іноземний член НАПН України (США); **Альфред Прітц**, професор, доктор з психології та педагогіки, ректор університету ім. Зігмунда Фрейда (Австрія)

Редакційна рада тому: **Музика О. Л.** (відповідальний редактор), канд. психол. наук, професор; **Власова О. І.**, доктор психол. наук, професор; **Коваленко А. Б.**, доктор психол. наук, професор; **Рибалка В. В.**, доктор психол. наук, професор; **Сердюк Л. З.**, доктор психол. наук, професор; **Ставицька С. О.**, доктор психол. наук, професор; **Горбунова В. В.**, доктор психол. наук, доцент; **Климчук В. О.**, доктор психол. наук, доцент; **Корольов Д. К.**, канд. психол. наук, доцент; **Чекрижова М. М.** (відповідальний секретар).

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (протокол № 6 від 24.05.2018 р.)

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 17847-6693ПР від 10.06.2011 р.*

*Збірник внесено до Переліку наукових фахових видань України в галузі психологічних наук
(Наказ МОН України № 1021 від 7.10.2015 р.)*

Марчук К. А. Секрети літературної обдарованості Григора Тютюнника: психобіографічний аспект.....	167-172
Музика О. О. Смисложиттєві орієнтації та життєві цілі як чинники аксіогенезу музично обдарованих студентів.....	173-180
Мусіяка Н. І. Ставлення до навчальних предметів молодших школярів як особистісна детермінанта результативності учіння.....	181-187
Никончук Н. О., Загурська І. С. Як допомогти молодшим школярам адаптуватися до навчання в школі.....	188-200
Пенькова О. І. Ціннісні аспекти самореалізації особистості.....	201-207
Подофєй С. О. Самовизначення суб'єктності людини у вчинку через взаємодію.....	208-213
Портницька Н. Ф., Радевич М. С. Змістові складові творчої діяльності підлітків (на матеріалі хореографічної діяльності).....	214-220
Савиченко О. М., Добровольська А. С. Соціальна відповідальність підлітків: вікова динаміка та гендерний аспект.....	221-227
Терещенко К. В. Вплив організаційно-професійних чинників на рівень розвитку толерантності педагогічних працівників.....	228-236
Ткач Б. М. Перевірка ефективності психологічного квесту «подорож героя» для нейропсихологічної корекції основних форм девіантної поведінки.....	237-252
Харченко Н.А., Шевчук Т.П. Творчі здібності молодших школярів у світлі наукової концепції Г.О. Балла.....	253-258
Чайка Г. В. Особистісна автономія: свобода чи відповідальність?.....	259-266
Чиханцова О. А. Особливості прояву компонентів життєстійкості особистості.....	267-273
Шамич О. М. Порівняльний аналіз рівня розвитку актуальних особистісних якостей у паралімпійців та здорових спортсменів.....	274-280
Ятчук М. С. Емпатія як критерій психологічної компетентності працівників Державної кримінально-виконавчої служби України.....	281-287
Бахвалова А. В. Порівняння показників мотивації студентів гуманітарного та природничонаукового напрямків навчання.....	288-295
Гончарук О. В. Особливості рефлексії здібностей у жінок із психічними розладами.....	296-307

УДК 159.9.07

О.О. Музика

СМИСЛОЖИТТЄВІ ОРІЄНТАЦІЇ ТА ЖИТТЄВІ ЦІЛІ ЯК ЧИННИКИ АКСІОГЕНЕЗУ МУЗИЧНО ОБДАРОВАНИХ СТУДЕНТІВ

Музика О.О. Смысловиттєві орієнтації та життєві цілі як чинники аксіогенезу музично обдарованих студентів. У статті аналізуються результати порівняльного дослідження особливостей життєвих цілей музично обдарованих студентів та студентів, які не демонструють ознак обдарованості. Встановлено, що обдаровані студенти вирізняються з-поміж ровесників вищим рівнем розвитку смисложиттєвих орієнтацій як за загальним показником, так і за показниками окремих субшкал. Життєві цілі музично обдарованих студентів пов'язані з музичною професійною діяльністю. Вони узгоджуються в часовій перспективі: реалізація близьких цілей відкриває можливості для досягнення далеких. Досить високий рівень домагань ґрунтується на ціннісному досвіді результативності музичної діяльності, що дає підстави для висновків про реалістичність і досяжність життєвих цілей. Включення життєвих цілей в аксіогенез музично обдарованих студентів засвідчує свідоме використання музичної діяльності, здібностей і вмінь як засобів для особистісного саморозвитку в короткочасній та тривалій часових перспективах.

Ключові слова: аксіогенез, цінності, смисложиттєві орієнтації, життєві цілі, музична обдарованість, обдарована особистість.

Музыка Е.А. Смысловиттєвые ориентации и жизненные цели как факторы аксиогенеза музыкально одаренных студентов. В статье анализируются результаты сравнительного исследования особенностей жизненных целей музыкально одаренных студентов и студентов, которые не демонстрируют признаков одаренности. Установлено, что одаренные студенты выделяются среди сверстников высоким уровнем развития смысловиттєвых ориентаций как по общему показателю, так и по показателям отдельных субшкал. Жизненные цели музыкально одаренных студентов связаны с музыкальной профессиональной деятельностью. Они согласуются во временной перспективе: реализация близких целей открывает возможности для достижения далеких. Достаточно высокий уровень притязаний основывается на ценностном опыте результативности музыкальной деятельности, что дает основания для выводов о реалистичности и достижимости жизненных целей. Включение жизненных целей в аксиогенез музыкально одаренных студентов свидетельствует о сознательном использовании музыкальной деятельности, способностей и умений как средств для личностного саморазвития в краткосрочной и длительной временных перспективах.

Ключевые слова: аксиогенез, ценности, смысловиттєвые ориентации, жизненные цели, музыкальная одаренность, одаренная личность.

Постановка проблеми. З-поміж інших ціннісно-мотиваційних утворень смисложиттєві орієнтації (СЖО) є одними із найбільш значимих для людини, оскільки мають значний суб'єктний антиципаційний потенціал. Особливо важливим для самовизначення і професійного становлення особистості є такий компонент СЖО як життєві цілі.

У психології накопичено чимало даних про СЖО студентів. Аналізуються в основному відмінності СЖО за критеріями успішності, гуманітарного чи природничого

напрямку підготовки, року навчання тощо. Однак, досліджень, у яких здійснено компаративний підхід до СЖО залежно від виду і напрямку розвитку здібностей, обмаль. Порівняльне дослідження СЖО і особливостей постановки життєвих цілей музично обдарованих студентів та студентів, що не демонструють ознак обдарованості, дозволить узагальнити показники ціннісно-сислової сфери перших, що в свою чергу, може бути використано для підвищення якості освітнього процесу й ефективності підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз останніх публікацій. Студентський вік є вирішальним періодом у становленні музично обдарованої особистості. Самовизначення, з яким пов'язані життєві плани і перспективи саморозвитку, є результатом антиципації майбутнього, що здійснюється людиною крізь призму осмислення власного ціннісного досвіду. Особистісні ціннісно-сислові утворення, серед яких важлива роль належить життєвим цілям, стають внутрішніми регуляторами розвитку обдарованості.

Д. О. Леонтьєв розглядає смислову регуляцію в контексті всього діапазону відносин особистості зі світом. Дослідник виокремлює такі грані смислу: онтологічний (смысл в контексті життєвих відносин), феноменологічний (смысл у структурі свідомості) і діяльнісний (смысл в структурі діяльності). Д. О. Леонтьєв пише про смислову реальність, яка проявляє себе в різних формах та структурах, на різних рівнях психіки і регуляції діяльності. «Як гриби є породженнями однієї грибниці, яка простягається далеко і пов'язує між собою багато різних грибів, що вилазять на поверхню, так і конкретні смислові феномени – смисли, мотиви, установки тощо – лише окремі випадки прояву єдиної смислової «грибниці», роль якої виконує система смислових зв'язків, що пронизує всі відносини індивіда зі світом» [3, с. 36].

Проблеми осмисленості досягнутого і постановки життєвих цілей аналізуються в контексті бажання та здатності людини бути джерелом змін в особистому й професійному житті. Так, осмислення й проектування особистістю власного життя Т.М. Титаренко розглядає в контексті життєтворення, зазначаючи, що «немає наперед визначеного особистісного руху життєвим шляхом, адже цей шлях постійно будується, видозмінюється, трансформується. Позначені напрями особистісного життєконструювання мають внутрішній потенціал до самоорганізації, власні стабілізаційні і перетворювальні ритми» [6, с. 34].

Значення ціннісно-сислових утворень як таких, що об'єднують всі часові лінії існування особистості в єдине ціле, підкреслює Г.К. Радчук. «Осмислення студентами психологічного минулого як досвіду (результату реалізації завдань), теперішнього як дійсності (саморозвитку і самопізнання), майбутнього як проекту (забезпечення смислової перспективи) є передумовою становлення особистості майбутніх фахівців» [8, с. 19].

Студентський вік важливий для становлення обдарованої особистості ще й тому, що плани з розвитку обдарованості можуть бути інтегровані в особисті життєві проекти. Один із найкращих варіантів для цього – поєднання особистісно значимих перспектив розвитку здібностей (музичних – у нашому випадку) з релевантною професійною діяльністю. Аналізуючи особливості професійної свідомості фахівців, В. М. Галузяк і К. В. Добровольська звертають увагу на те, що «між професійною самосвідомістю і діяльністю існує двостороння залежність. З одного боку, самосвідомість формується в певному професійному контексті, з іншого, вона впливає на процес професійної адаптації, особистісного і соціального становлення особистості» [1, с. 58]. На думку Л. Б. Шнейдер, важливу роль у професіоналізації особистості відіграє усвідомлення

людиною близьких і далеких професійних цілей, а також усвідомлення власних можливостей у їх реалізації [11].

Досліджуючи життєві цілі музично обдарованої особистості, ми виходимо з розуміння музичної обдарованості як особистісного утворення, яке може сформуватися лише шляхом саморозвитку на основі рефлексії індивідуальних особливостей музичної діяльності, особистісних характеристик, пов'язаних із цією діяльністю, і соціального контексту, у якому вона здійснюється. Результатом такої рефлексії й є особистісні цінності як «...унікальні особливості індивідуального ціннісного досвіду, що сформувався у процесі задоволення потреб. У цьому розумінні особистісні потреби й особистісні цінності безумовно входять до структури особистісних диспозицій, постаючи власне психологічною, конкретизованою в окремих індивідах, реальністю» [10, с. 20].

Аналізуючи аксіогенетичні аспекти розвитку музично обдарованої особистості, М.Т. Таллібуліна розглядає здібності й обдарованість як «сплав» сприятливих природних передумов (задатків) і умов середовища (підтримки найближчого оточення та систематичного навчання). При цьому дослідниця наголошує на ролі високої мотивації (устремління до цілі), без чого нічого не можна досягнути [9, с. 18].

На провідній ролі ціннісно-мотиваційних чинників у розвитку музично обдарованої особистості наголошує Д. К. Кірнарська. Характеризуючи складники музичної діяльності, дослідниця пише, що в надрах творчого процесу формуються певні психологічні властивості музично обдарованої особистості: впевненість у власному покликанні й у власних силах, віра в себе, сміливість, творча самостійність, самокритичність, готовність до постійного пошуку, мужність почати все спочатку, терпіння, самовладання, характер бійця і стратега. Роль смислового центру для музично обдарованої особистості починає відігравати музично-творча установка, а інструментом її реалізації – музично-творча активність. «Людина починає формувати в собі певний погляд на все, що стосується музики і музичної творчості, вона готова трактувати свою музичну діяльність і обставини, з нею пов'язані, у певному ключі. Її ставлення до своєї роботи музиканта, до всієї сукупності дій і людських зв'язків, що входять в неї, визначають її творчий розвиток і подальші успіхи» [2, с. 393-394].

Постановка життєвих цілей – інтенційний компонент смисложиттєвих орієнтацій, який може виконувати й регуляційні функції, охоплюючи різні часові перспективи та об'єднуючи різні сфери життя обдарованої особистості в єдиний життєвий проект, реалізація якого можлива лише за умови розвитку екстраординарних здібностей і вкорінення їх у структуру особистості.

Формулювання мети і завдань статті. Мета цієї статті – провести порівняльне дослідження і встановити особливості зв'язку життєвих цілей з аксіогенезом музично обдарованих студентів. Мета конкретизується у таких завданнях:

- 1) дослідити особливості СЖО музично обдарованих студентів та студентів, що не демонструють ознак обдарованості;
- 2) порівняти змістові й структурні особливості життєвих цілей музично обдарованих студентів і тих, які не демонструють ознак обдарованості;
- 3) виявити особливості впливу життєвих цілей на аксіогенез музично обдарованих студентів.

Виклад методики і результатів дослідження. Для вивчення смисложиттєвих орієнтацій використано тест СЖО Д. О. Леонтьєва, з допомогою якого досліджувався ступінь осмисленості студентами власного життя в контекстах минулого, теперішнього і майбутнього, а також особливості їхнього локусу контролю [4]. Для вивчення

особливостей життєвих цілей було розроблено структуроване інтерв'ю, яке мало на меті отримання інформації про близькі і далекі цілі студентів та особливості усвідомлення ними того, що потрібно розвивати в собі (які здібності, вміння тощо) для того, щоб досягнути поставлених цілей. Структуроване інтерв'ю складалося з чотирьох питань, які ставилися перед студентами не одночасно, а послідовно (кожне наступне питання ставилося тоді, коли була завершена відповідь на попереднє). Питання були сформульовані так:

1. Які ваші життєві цілі на 5, 10, 20 років?
2. Які здібності (уміння) ви плануєте розвивати, щоб досягнути намічених цілей?
3. Які ваші близькі цілі? Опишіть цілі на тиждень, місяць, півроку.
4. Як, на вашу думку, узгоджуються ваші близькі і далекі цілі? Чи є близькі цілі кроками до досягнення перспективної мети?

Отримана інформація аналізувалася за такими параметрами: 1) загальне число далеких і близьких цілей; 2) дотичність виокремлених життєвих цілей до професійної і творчої діяльності; 3) конкретність у формулюванні життєвих цілей; 4) узгодженість близьких і далеких цілей; 5) усвідомлення необхідності та готовність розвивати здібності задля досягнення життєвих цілей; 6) відмінності у постановці життєвих цілей музично обдарованими студентами і студентами, які не демонструють ознак обдарованості.

Досліджувалися студенти Київського університету імені Бориса Грінченка. Вибірка – 87 осіб, із яких 40 – студенти з ознаками музичної обдарованості.

У таблиці 1. наведено результати дослідження СЖО музично обдарованих студентів та студентів, що не демонструють ознак обдарованості.

Таблиця 1

Показники смисложиттєвих орієнтацій студентів

№	Шкали	Показники СЖО музично обдарованих студентів		Показники СЖО студентів, що не демонструють ознак обдарованості	
		\bar{x}	σ	\bar{x}	σ
1	Цілі	32,84	5,86	28,34	6,78
2	Процес	31,64	5,35	28,05	6,10
3	Результат	28,26	4,95	22,54	5,14
4	ЛК-Я	22,45	4,78	19,03	4,90
5	ЛК-життя	32,62	5,85	28,57	6,94
Загальний показник ОЖ		109,52	16,89	98,24	18,06

У цілому отримані показники СЖО досліджуваних студентів узгоджуються із нормативними показниками, поданими Д. О. Леонтьєвим для вікової вибірки 18-29 років [4]. Показники сенсожиттєвих орієнтацій музично обдарованих студентів дещо вищі середніх значень за Д.О. Леонтьєвим, а також є вищими у порівнянні з показниками досліджуваних нами студентами, які не демонструють ознак обдарованості. Виявлені відмінності як на рівні загального показника ОЖ (109,52 – у музично обдарованих студентів, 98,24 – у пересічних), так і на рівні окремих показників усіх п'яти субшкал.

Отже, музично обдаровані студенти вирізняються:

- вищими показниками життєвих цілей (середнє значення показника за шкалою «Цілі в житті» – 32,84, що значно перевищує результати студентів, які не демонструють ознак обдарованості – 28,34);

- сприйманням свого життя як емоційно насиченого, цікавого і наповненого сенсом (показник за шкалою «Процес життя, чи інтерес і емоційна насиченість життя» – 31,64, у пересічних студентів – 28,05);
- осмисленим сприйманням продуктивності прожитого відрізка життя (показник за шкалою «Результативність життя, чи задоволеність самореалізацією» – 28,26, у пересічних студентів – 22,54);
- уявленням про себе як про достатньо сильну особистість (показник за шкалою «Локус контролю-Я (Я – господар життя)» – 22,45, у пересічних студентів – 19,03);
- упевненістю в можливості контролювати власне життя, самостійно приймати і втілювати рішення (показник за шкалою «Локус контролю-життя, або керованість життя» – 32,62, у пересічних студентів – 28,57).

Отримані результати, що показують вищий рівень осмисленості життя музично обдарованими студентами, частково можуть пояснюватися тим, що лінії їхнього особистісного і професійного розвитку тісно переплітаються, а розвиток із раннього віку музичних здібностей формує усвідомлення їх як важливих особистісних цінностей. Здібності сприймаються не як теоретичні чи нав'язані зовні конструкти, а як результат власного життєвого досвіду, який поступово набуває цінності як основний ресурс саморозвитку і самореалізації в контексті осмислення перспективи майбутнього [5]. Натомість результати, отримані у групі студентів, що не демонструють ознак обдарованості, показують іншу тенденцію – слабкість чи навіть відсутність зв'язку між набутим ціннісним досвідом і життєвими перспективами. До схожих висновків прийшла і Г.К. Радчук, яка зазначає, що «ціннісно-смісловне становлення сучасної студентської молоді мало пов'язане з особистісним досвідом, який вона набуває в освітньому середовищі в учіннєво-професійній діяльності, що призводить до суперечності між декларованими та реальними цінностями майбутніх фахівців» [7, с. 149].

Для конкретизації отриманих результатів і виявлення змістових та структурних характеристик цільових компонентів ціннісної сфери студентів було здійснено додаткове дослідження з допомогою розробленого нами структурованого інтерв'ю. У результаті було отримано емпіричні дані про особливості постановки цілей музично обдарованими студентами і тими, які не демонструють ознак обдарованості.

Кількісний та якісний аналіз відповідей досліджуваних на питання «Які ваші життєві цілі на 5, 10, 20 років?» дозволяє зробити такі висновки:

- музично обдаровані студенти виокремлюють на кожному з часових відрізків у середньому близько 4 далеких цілей, із яких 2/3 – орієнтовані на розвиток професійних здібностей; студенти, які не демонструють ознак обдарованості, – близько 3 далеких цілей, із яких менше третини тих, які орієнтовані на професійний розвиток;
- життєві цілі музично обдарованих студентів професійно спрямовані, реалістичні, досяжні, засвідчують високий рівень домагань і готовність розвивати музичні здібності. Типовими є такі відповіді: «стати відомим професійним музикантом», «досягти визначних успіхів у музичній сфері», «стати успішним саксафоністом-віртуозом», «взяти участь і зайняти призове місце у престижному музичному конкурсі», «мати сольні концерти», «видати свій диск», «вийти на велику сцену, стати зіркою», «відкрити свою школу». Життєві цілі окремих музично обдарованих студентів виходять за межі особистого й охоплюють процеси суспільного та національного розвитку, що свідчить про розвиток моральнісних компонентів особистісних цінностей: «стати

всесвітньо відомим українським музикантом», «почати відродження України як в мистецькому, так і в національному планах» тощо;

- життєві цілі пересічних студентів виявилися розмитими, сформульованими надто загально, неконкретно, декларативно (наприклад, «отримати одну або дві вищі освіти»; «добре завершити навчання»; «зрозуміти, чого я хочу від життя»; «знайти роботу своєї мрії»; «оволодіти англійською мовою»; «розвиватися всесторонньо» тощо).

Аналіз відповідей на питання «Які ваші близькі цілі? Опишіть цілі на тиждень, місяць, півроку» показав таке:

- музично обдаровані студенти виокремлюють у середньому менше близьких цілей, ніж далеких, – близько 2, при цьому більше 2/3 із них орієнтовані на розвиток професійних здібностей; пересічні студенти називають приблизно стільки ж близьких цілей, як і далеких – 3, але при цьому лише близько 1/10 із них орієнтовані на професійний розвиток;
- близькі цілі музично обдарованих студентів дуже конкретні і переважно професійно спрямовані («вивчити чотири сторінки концерту № 23 Дж. Віотті», «дописати третю композицію і почати писати нову», «щоденно займатися і поліпшувати техніку гри на двох музичних інструментах»; зустрічаються й такі – «побороти лінощі», «витиснути із себе багато зусиль й не зважати на труднощі», «грати, грати, грати...»);
- близькі цілі пересічних студентів пов'язані переважно із щоденними буденними рутинними справами (наприклад, «вивчити та здати вірші», «дочитати книгу», «піти в музей», «доробити всі самостійні роботи», «виспатись»; «з'їздити додому», «сходити в кіно», «зробити фотосесію», «відростити волосся», «розвинути кулінарні здібності», «почати бігати та займатись спортом», «схуднути» тощо). Очевидно, що зазначені справи не мають зв'язку з професійним саморозвитком. У музично обдарованих студентів подібний перелік близьких цілей не зустрічався.

Суттєві відмінності були виявлені в результаті аналізу відповідей двох груп досліджуваних на питання «Як, на вашу думку, узгоджуються ваші близькі і далекі цілі?». Встановлено, що у музично обдарованих студентів близькі і далекі цілі майже завжди узгоджені між собою; у пересічних – переважно неузгоджені (в окремих студентів зустрічалися відповіді «не узгоджуються» за всіма позиціями).

Показовими виявилися й відповіді на питання «Які здібності (уміння) ви плануєте розвивати, щоб досягнути намічених цілей?». Спільним для більшості музично обдарованих студентів є розуміння важливості «невтомної і наполегливої праці» і необхідності розвитку окремих граней музичних здібностей та вмінь: «робити аранжування», «писати музику», «розвивати ладове чуття», «розвивати вміння чітко ставити цілі», «вчитися ефективному управлінню часом», «вчитися самоменеджменту», «вміти бути самому і самотужки долати труднощі», «вміти протистояти більшості», «знайти свою фішку», «розвивати вміння підтримувати стосунки з професіоналами», «розширювати контакти з людьми і потрапити на телебачення» тощо.

Для пересічних студентів, здібності та вміння, які варто розвивати для досягнення життєвих цілей, вербалізуються у доволі абстрактних, а відтак, і декларативних словосполученнях: «добре навчатися в університеті», «заробляти гарні оцінки», «проявляти активність», «йти в ногу з сучасністю»; зустрічалися й відповіді: «нічого зараз для цього не роблю», «закладаю в свою голову правильні цінності».

Отже, за результатами проведеного порівняльного дослідження життєвих цілей музично обдарованих студентів і тих, які не демонструють ознак обдарованості, виявлені

відмінності в конкретності формулювання цілей, узгодженості близьких і далеких цілей, їх дотичності до професійної діяльності та усвідомленні необхідності розвивати здібності задля досягнення поставленої мети.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. Музично обдаровані студенти вирізняються з-поміж ровесників вищим рівнем розвитку смисложиттєвих орієнтацій. Загальний показник СЖО у них перевищує аналогічний показник студентів, що не демонструють ознак обдарованості (різниця – 11,28 балів). За окремими шкалами різниця виявилася такою: «цілі» – 4,5; «процес» – 3,59; «результат» – 5,72; «ЛК-Я» – 3,42; «ЛК-життя» – 4,05. Очевидно, що найбільші відмінності за шкалами «результат» і «цілі» пояснюються взаємним зв'язком цих смисложиттєвих орієнтацій – реальні досягнення і ціннісне осмислення зримих результатів у музичній діяльності дозволяє краще проектувати саморозвиток, що відображається у визначеності життєвих цілей.
2. Життєві цілі музично обдарованих студентів пов'язані з музичною професійною діяльністю. Вони узгоджуються в часовій перспективі: реалізація близьких цілей відкриває можливості для досягнення далеких. Досить високий рівень домагань ґрунтується на ціннісному досвіді результативності музичної діяльності, що дає підстави для висновків про реалістичність і досяжність життєвих цілей, які ставлять перед собою музично обдаровані студенти.
3. Значення життєвих цілей для аксіогенезу музично обдарованих студентів засвідчуються свідомим використанням музичної діяльності та спрямованістю на розвиток музичних здібностей і вмінь як засобів для особистісного розвитку в короткочасній та тривалій часових перспективах; способом вибудови суб'єктивної моделі музичних здібностей, що ґрунтується на персональному досвіді музичної діяльності та сприйманні власних здібностей як внутрішніх особистісно цінних ресурсів для проектування життя і власної особистості.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у зіставленні показників СЖО з іншими показниками, які співвідносяться з особистісними цінностями, з метою отримання цілісної картини аксіогенезу музично обдарованих студентів.

Список використаних джерел

1. Галузяк В. М. Розвиток професійної самосвідомості студентів вищих навчальних закладів: Монографія / В. М. Галузяк, К. В. Добровольська. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 256 с.
2. Кирнарская Д. К. Психология специальных способностей. Музыкальные способности / Д. К. Кирнарская. – М.: Таланты-XXI век, 2004. – 496 с.
3. Леонтьев Д. А. Новые горизонты проблемы смысла в психологии / Д. А. Леонтьев // Проблема смысла в науках о человеке (К 100-летию Виктора Франкла): материалы международной конференции / Под ред. Д. А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2005. – С. 36-49.
4. Леонтьев Д. А. Тест смысложизненных ориентаций (СЖО). – 2-е изд. – М.: Смысл, 2000. – 18 с.
5. Музика О. Л. Ціннісна детермінація становлення та розвитку обдарованої особистості / О. Л. Музика // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Т. VI: Психологія обдарованості. – Випуск 11. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 6-19.
6. Психологія життєтворення особистості в сучасному світі: монографія / За ред. Т. М. Титаренко. – К.: Міленіум, 2016. – 320 с.
7. Радчук Г. К. Психологічні засади професійного аксіогенезу особистості / Г. К. Радчук // Психологія особистості. – 2012. – №1. – С. 138-150.
8. Радчук Г. К. Темпоральні характеристики осмисленості життя студентів / Радчук Г. К. // Педагогічний процес: теорія і практика. – № 1 (52). – 2016. – С. 16-20.

9. Таллибулина М. Т. Музыкальная одаренность: модель структуры, методы выявления и развития: монография / М. Т. Таллибулина. – М.; Берлин: Директ-Медиа, 2016. – 309 с.
10. Ціннісна детермінація становлення обдарованої особистості: монографія / За ред. О. Л. Музики. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 220 с.
11. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг: учебное пособие / Л. Б. Шнейдер. – Москва-Воронеж: МПСИ: МОДЭК, 2004. – 600 с.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Galuzyak V. M. Rozvitok profesiynoYi samosvidomosti studentiv vischih navchalnih zakladiv: Monografiya / V. M. Galuzyak, K. V. Dobrovolska. – Vinnitsya: TOV «Nllan-LTD», 2015. – 256 с. [in Ukrainian].
2. Kirnarskaya D. K. Psihologiya spetsialnyih sposobnostey. Muzyikalnyie sposobnosti / D.K. Kirnarskaya. – М.: Talantyi-XXI vek, 2004. – 496 s. [in Russian].
3. Leontev D. A. Novyye gorizonty problemy smysla v psihologii / D. A. Leontev // Problema smysla v naukah o cheloveke (K 100-letiyu Viktora Frankla): materialy mezhdunarodnoy konferentsii / Pod red. D. A. Leonteva. – М.: Smyisl, 2005. – S. 36-49. [in Russian].
4. Leontev D. A. Test smyslozhiznennyih orientatsiy (SZhO). – 2-e izd. – М.: Smyisl, 2000. – 18 s. [in Russian].
5. Muzyka O. L. Tsinnisna determinatsiya stanovlennya ta rozvitku obdarovanoYi osobistosti / O.L. Muzyka // Aktualni problemi psihologiyi: Zbirnik naukovih prats Institutu psihologiyi imeni G.S. Kostyuka NAPN UkraYini. T.VI: Psihologiya obdarovanosti. – Vipusk 11. – KiYiv-Zhitomir: Vid-vo ZhDU Im. I. Franka, 2015. – S. 6-19. [in Ukrainian].
6. Psihologiya zhittetvorennya osobistosti v suchasnomu sviti: monografiya / Za red. T.M. Titarenko. – К. : Mllenlum, 2016. – 320 с. [in Ukrainian].
7. Radchuk G. K. Psihologichni zasadi profesiynogo aksiogenezu osobistosti / G. K. Radchuk // Psihologiya osobistosti. – 2012. – №1. – S. 138–150. [in Ukrainian].
8. Radchuk G. K. Temporalni harakteristiki osmislenosti zhittya studentiv / Radchuk G. K. // Pedagogichniy protses: teoriya i praktika. – № 1 (52). – 2016. – S. 16-20. [in Ukrainian].
9. Tallibulina M. T. Muzyikalnaya odarennost: model strukturyi, metody viyavleniya i razvitiya: monografiya / M. T. Tallibulina. – М.; Berlin: Direkt-Media, 2016. – 309 s. [in Russian].
10. Tsinnisna determinatsiya stanovlennya obdarovanoi osobistosti: monografiya / Za red. O.L. Muzyky. – К.: Vidavnichiy Dlm «Slovo», 2017. – 220 s. [in Ukrainian].
11. Shneyder L. B. Professionalnaya identichnost: teoriya, eksperiment, trening: uchebnoe posobie / L. B. Shneyder. – Moskva-Voronezh: MPSI: MODEK, 2004. – 600 s. [in Russian].

Muzyka O. O. Sense-life orientations and life goals as factors of axiogenesis musically gifted students. The article analyzes the results of a comparative study of the peculiarities of life goals of musically gifted students and students who do not show signs of giftedness. It is established that gifted students are distinguished from peers by the higher level of development of sensory-lifestyle orientations, both in general terms and in the indicators of individual scales. The vital goals of musically gifted students are related to musical professional activities. They are consistent in the time perspective: the realization close goals opens opportunities for reaching distant goals. A rather high level of claims is based on the valuable experience of the effectiveness of musical activity, which gives grounds for conclusions about the realism and reach of life goals. The inclusion of life goals in the axiogenesis of musically gifted students testifies the conscious use of musical activity, capabilities and abilities as means of personal self-development in the short-term and long-term perspective.

Key words: axiogenesis, values, sense-life orientations, life goals, musical gift, gifted personality.